

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 11/2009 rd

Regeringens proposition med förslag till revidering av bestämmelserna om alkoholbrott

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 juni 2008 en proposition med förslag till revidering av bestämmelserna om alkoholbrott (RP 84/2008 rd) till lagutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Lena Andersson, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Pertti Normia, inrikesministeriet
- regeringsråd Ismo Tuominen, social- och hälsovårdsministeriet
- statsåklagare Jorma Äijälä, Riksåklagarämbetet
- utredningschef Esko Hirvonen, Tullstyrelsen
- lagman Hilpi Ketola, Kotka tingsrätt
- överinspektör Pirjo Partanen, Länsstyrelsen i Södra Finlands län, social- och hälsoavdelningen
- överkommissarie Tuomo Lotta, polisinrättningen i Helsingfors härad
- biträdande polischef Juha Vuorela, polisinrättningen i Jyväskylä härad
- polischef Martti Kallio, polisinrättningen i Rovaniemi härad
- barnombudsman Maria Kaisa Aula
- biträdande direktör Päivi Seppälä, Konsumentverket även som representant för konsumentombudsmannen
- jurist Mika Hakamäki, Konsumentverket

- avdelningschef Jukka Havula, Social- och hälsovårdens produkttillynscentral
- specialforskare Christoffer Tigerstedt, forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- utvecklingsdirektör Ari Saarto, A-klinikstiftelsen
- generalsekreterare Mirjam Kalland, Mannerheims Barnskyddsförbund
- verkställande direktör Timo Jaatinen, Bryggeri- och läskedrycksindustriförbundet r.f.
- advokat Petri Rissanen, Finlands Advokatförbund
- chef för juridiska ärenden Helena Pollari, Turism- och Restaurangförbund rf
- förhandlingschef Annika Rönni-Sällinen, Servicebranschernas fackförbund — Servicefacket
- jurist Sami Korhonen, Dagligvaruhandeln r.f.
- ordförande Ossi Heinänen, Finlands Ungdomssamarbete — Allians rf
- utvecklingschef Ritva Varamäki, Centret för hälsofrämjande rf
- direktör Satu Kangas, Mediernas Centralförbund rf
- ordförande Tuomo Hänninen och sekreterare Sanna Rönkä, delegationen för rusmedels- och nykterhetsärenden
- professor Raimo Lahti
- professor Tuomas Ojanen
- professor Juha Raitio.

Skriftligt utlåtande har lämnats av
— Kouvola hovrätt

— Finlands Kommunförbund
— Finlands näringsliv

— Finlands Konsumentförbund.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att bestämmelserna om alkoholbrott revideras. Propositionen utgör ett led i totalreformen av strafflagen. Det föreslås att strafflagen kompletteras med ett nytt kapitel om alkoholbrott. I kapitlet ska det finnas bestämmelser om alkoholbrott, definitioner och juridiska personers ansvar.

I dag finns bestämmelser om alkoholbrott i 1968 års alkohollag. Lagens 9 kap., som gäller straff och andra påföljder, förblev i kraft när 1994 års alkohollag stiftades. Enligt den princip som följts vid totalreformen av strafflagen föreslås det att de straffbestämmelser om alkoholbrott som innehåller hot om fängelse överförs till strafflagen. Samtidigt föreslås det att de gällande bestämmelserna i 1968 års alkohollag upphävs.

För alkoholbrott bestraffas enligt förslaget den som i strid med alkohollagen eller en bestämmelse som har utfärdats med stöd av den tillverkar, för in till landet, säljer, förmedlar eller annars överläter alkoholdrycker eller sprit eller försöker göra detta. Det föreslås också vara straffbart att inneha eller transportera alkoholdrycker eller sprit i strid med alkohollagen. Alkoholbrotten är straffbara när de begås uppsåtligt. Alkoholförseelserna är straffbara när de begås uppsåtligt eller av grov oaktsamhet, beroende på gärningssättet.

Alkoholbrotten ska delas in i tre svårhetsgrader enligt den princip som följts vid totalreformen av strafflagen. Påföljden för alkoholbrott föreslås vara böter eller fängelse i högst två år och påföljden för grovt alkoholbrott fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Den föreslagna straffskalan för lindrigt alkoholbrott är böter. Bestämmelser om alkoholförseelse, som bestraffas med böter, finns i alkohollagen.

Enligt strafflagen ska det under brottsbenämningen brott vid marknadsföring av alkohol-

drycker vara straffbart att göra reklam för starka alkoholdrycker i strid med alkohollagen och att rikta reklam till minderåriga för svaga alkoholdrycker. Det ska också vara straffbart att skildra minderåriga vid marknadsföring av svaga alkoholdrycker.

Det föreslås att straffansvar för juridiska personer ska tillämpas vid alkoholbrott, grovt alkoholbrott och brott vid marknadsföring av alkoholdrycker.

Tillämpningsområdet för ordningsbot ska utvidgas till att gälla en del mindre alkoholförseelser.

För att hitta och avlägsna alkoholdrycker som olagligt innehas ska polisen få möjlighet att undersöka föremål som en person under 18 år för med sig. Polisen får frånta en person som inte har fyllt 18 år alkoholdrycker som denne olagligt innehar och frånta en person som fyllt 18 men inte 20 år starka alkoholdrycker och förstöra dessa drycker, om deras värde är ringa.

Tvångsmedelslagen ska ändras så att det blir möjligt att kroppsvisitera en person som misstänks för lindrigt alkoholbrott.

Det föreslås att bestämmelserna om förverkandepåföljder i strafflagen ska tillämpas på de förverkandepåföljder som bestäms med anledning av alkoholbrott.

Bestämmelsen om olaga besittningstagande med infört gods ändras så att den kommer att gälla också besittningstagande med sådana accispliktiga produkter som blivit föremål för skattebedrägeri efter införseln.

Dessutom föreslår regeringen att lagen om förrekommande av alkoholdryckars insmuggling från öppen sjö upphävs.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

*Allmän motivering**Allmänt*

Den föreliggande propositionen om att revidera bestämmelserna om alkoholbrott ingår i totalreformen av strafflagen (39/1889). Strafflagen kompletteras med ett nytt 50 a kap. om alkoholbrott, som ska innehålla straffbestämmelser om verksamhet som strider mot alkohollagstiftningen och där påföljden är fängelse. Alkohollagen ska fortfarande föreskriva om alkoholförseelse som bestraffas med böter.

Alkohollagen sågs över 1994 (1143/1994). I det sammanhanget förblev straffbestämmelserna i 1968 års alkohollag gällande och de har ändrats flera gånger under årens lopp. De gällande bestämmelserna om alkoholbrott är alltså ganska gamla, spridda och i behov av lagteknisk översyn. Bestämmelserna revideras enligt de principer som ska följas i totalreformen av strafflagen.

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning anser utskottet att propositionen är behövlig och motiverad. Utskottet tillstyrker lagförslagen med följande anmärkningar och ändringsförslag och föreslår att ett nytt lagförslag godkänns. Utskottet föreslår att ett uttalande godkänns.

Undersökning som gäller minderåriga

Nu föreslår regeringen en ny bestämmelse i alkohollagen som föreskriver att om en person som inte har fyllt arton år på sannolika skäl misstänks för en förseelse som gäller åldersgränserna för att inneha alkoholdrycker och som avses i 50 a § 4 mom. 4 punkten i alkohollagen, får polisen undersöka de föremål som personen i fråga för med sig, i syfte att frånta personen de alkoholdrycker som han eller hon olagligt innehar och förstöra dem (60 b § 1 mom. i lagförslag 2). Förslaget är avsett att möjliggöra för polisen att effektivare ingripa i olagligt innehav av alkoholdrycker bland minderåriga. Syftet med åldersgränserna för att inneha alkoholdrycker är att skydda minderåriga och unga mot alkoholrelate-

rade hälsoskador och andra skador. Enligt motiven till propositionen är det utan tvångsmedel av något slag mycket svårt att i praktiken övervaka åldersgränser och ta alkoholdrycker ifrån minderåriga. Den föreslagna rätten att undersöka avvikern från den kroppsvisitation som avses i tvångsmedelslagen på så sätt att det inte ska bli tillåtet att undersöka kläder som en person under 18 år har på sig. I övrigt gäller det som föreskrivs i 5 kap. i tvångsmedelslagen om kroppsvisitation.

Bestämmelsen bygger på grundlagsutskottets ståndpunkter om en proposition om att revidera bestämmelserna om alkoholbrott (GrUU 53/2006 rd — RP 13/2004 rd), som överlämnades förra valperioden och sedan förföll. I den propositionen föreslogs det bl.a. att minderåriga som är skäligen misstänkta för innehav av alkoholdrycker i strid med alkohollagen skulle kunna kroppsvisiteras för att alkoholdrycken skulle hittas. Grundlagsutskottet ansåg att bestämmelsernas syfte att skydda barn mot alkoholrelaterade hälsoskador och andra skador var acceptabelt med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna. Utskottet noterade att det allmänna enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska dessutom stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjlighet att trygga barnens välfärd. Å andra sidan är det klart att det allmänna i första hand bör utveckla sina barnskyddsåtgärder med andra metoder än genom straffrättsliga bestämmelser och åtföljande utvidgade befogenheter för polisen att tillgripa tvångsmedel.

Enligt grundlagsutskottets utlåtande bör man på det hela taget förhålla sig reserverat till polisbefogenheter för tvångsmedel mot barn och utövande av befogenheterna. Inte minst ur barnets synvinkel är det en jämförelsevis grov åtgärd att polismyndigheten kränker den personliga integriteten vid misstanke om förseelse, framför allt om den tillgriper tvångsmedel på en offentlig plats. Med tanke på bestämmelsernas huvudsakliga syfte och proportionalitet ansåg utskottet det klart lämpligare att visitationsbefogenheten be-

gränsas till saker som det för förseelse misstänkta barnet har med sig, som väskor och kassar. Som en anmärkning i konstitutionellt hänseende krävde grundlagsutskottet att bevisningströskeln skulle höjas i fråga om kroppsvisitation av personer under 18 år. Den föreliggande propositionen är utarbetad enligt de begränsningar som grundlagsutskottet linjerar upp i sitt utlåtande.

Enligt 5 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avses med kroppsvisitation en undersökning av vad den visiterade har i sina kläder eller annars bär på sig. Den vedertagna tolkningen enligt juridisk litteratur är att detta också inbegriper undersökning av vad personen gömmer mellan kläderna och huden. Det kan dessutom röra sig om att undersöka fickor. Visitation som begrepp innefattar genomsökning i viss mån. Därför betraktas det enligt vedertagen tolkning inte som kroppsvisitation att man med händerna känner efter på utsidan av kläder som någon har på sig eller bara tar bort ett föremål som tydligt putar ut från kläderna eller som man säkert vet att personen har i fickan.

Polisen har i nuläget inte rätt att kroppsvisitera personer under 18 år som misstänks inneha en liten mängd alkoholdryck. Men helt konkret har polisen enligt den vedertagna tolkningen i fråga om kroppsvisitation kunnat frånta en person under 18 år en alkoholdryck som tydligt putar ut från fickan eller kläderna utan att personens kläder i övrigt undersöks. Den föreliggande propositionen är inte avsedd att ändra på den här vedertagna tolkningen av gränserna för kroppsvisitation. Lagutskottet anser emellertid att gränserna för rätten att undersöka unga personers kläder bör förtydligas i lagstiftningen och inte avgöras av vedertagen praxis eller juridisk litteratur.

Med stöd av det som sägs ovan och på det sätt som beskrivs i detaljmotiveringen nedan föreslår lagutskottet att propositionen ändras så att om en person under 18 år på sannolika skäl misstänks för olagligt innehav av alkoholdrycker, får polisen undersöka de saker som personen har med sig och också kläderna på utsidan, om det kan ske utan att den misstänkta personliga integritet kränks. Undersökningen ska gå ut på att

söka den alkoholdryck som personen olagligt innehar.

Begränsning av alkoholreklam

Alkohollagstiftningen reglerar näringar och affärsverksamhet med anknytning till alkohol. Syftet med alkohollagen är att förebygga de medicinska, sociala och samhälleliga skadeverningarna av alkohol. Barn och unga ska skyddas särskilt.

Alkoholreklamen är begränsad på hälsopolitiska grunder inom ramen för den allmänna alkoholitiken. Enligt 33 § i den gällande alkohollagen är reklam och indirekt reklam för starka alkoholdrycker och annan verksamhet för främjande av försäljningen av starka alkoholdrycker förbjuden, med de undantag som föreskrivs i 4 mom. i samma paragraf. Reklam för svaga alkoholdrycker och drycker som innehåller minst 1,2 volymprocent etylalkohol begränsas i alkohollagen på så sätt att det är förbjudet att t.ex. rikta alkoholreklam till minderåriga, framställa alkoholkonsumtion på ett positivt sätt eller skapa en bild av att alkoholkonsumtion ökar prestationsförmågan eller främjar social eller sexuell framgång. Det är också förbjudet att göra reklam för svaga alkoholdrycker i strid med god sed eller med vilseledande uppgifter om alkohol. Genom lag 588/2007 som trädde i kraft vid ingången av 2008 förbjöds alkoholreklam i tv klockan 7—21 och i samband med offentlig visning i biografier av bildprogram som får visas för personer under 18 år.

När utskottet behandlade den föreliggande propositionen lyfte sakkunniga fram frågan om imageskapande reklam för alkohol. Dels syftar reklamen till att skapa en image och påverka attityderna, dels till att informera om produkter på marknaden. För dem som ska tillämpa lagen är det viktigt att bestämmelserna är så tydliga som möjligt. Reklamen måste också regleras med hänsyn till yttrandefriheten. Dessutom måste straffbestämmelserna vara tillräckligt exakta på grund av legalitetsprincipen.

Alkohollagen är avsedd att samordna målet att begränsa konsumtionen med målen som gäller näringar. Sakkunniga över hela linjen har

framhållit vikten av att försöka åtgärda de skador som alkoholmissbruk medför. Men enligt näringsidkarna finns det inte någon direkt koppling mellan mängden reklam och alkoholkonsumtionen. Reklam påverkar främst bara konkurrensen mellan olika varumärken. Företrädarna för näringslivet och informationssektorn ställer sig inte bakom skärpta regler för alkoholreklam.

Undersökningar¹ visar att barn och unga är mottagliga för alkoholreklam, minns innehållet i reklamen och tycker att det är underhållande. Imagebyggande reklam bidrar till att utforma en alkoholpositiv livsstil och en uppfattning av alkoholkonsumtion som något nödvändigt på vägen till vuxenlivet. Barn och unga inser däremot inte eller bryr sig inte om farorna med berusningsmedel. Det innebär en stor hälsorisk för barn och unga under 18 år att dricka alkohol. Dessutom blir de lättare än vuxna beroende av alkohol.

Även EU och Världshälsoorganisationen har uppmärksammat användningen av alkohol och droger bland unga. I sin rekommendation om unga människors, i synnerhet barns och tonåringars alkoholkonsumtion (2001/458/EG) uppmanar rådet medlemsländerna att se till att alkohol drycker inte marknadsförs på ett sätt som tilltalar barn och tonåringar. EG-domstolens generaladvokat har ansett det möjligt och motiverat att förbjuda alkoholreklam t.ex. i medier som är lättåtkomliga för barn och unga (generaladvokatens förslag till avgörande i mål C-405/98). Världshälsoorganisationen framhåller i Europadeklarationen om alkohol (European Charter on

Alcohol) att barn och unga ska skyddas mot påverkan från alkoholreklam och menar i sina etiska principer att alla barn och unga har rätt att växa upp i en trygg miljö och så långt som möjligt utan att bli utsatta för säljfrämjande åtgärder och negativa konsekvenser av alkoholkonsumtion.

Det har påvisats i undersökningar² att barn och unga som exponeras för alkoholreklam mer sannolikt kommer att börja använda alkohol och att de kommer att konsumera mer alkohol än andra. Däremot har drogupplysning ganska obetydlig genomslagskraft. För att en förändring i attityder och beteende ska åstadkommas behövs det enligt social- och hälsovårdsutskottet (ShUU 15/2008 rd — RP 202/2008 rd) information från många håll. Utöver skolorna bör också föräldrarna satsa på attitydfostran och visa ett gott exempel.

Enligt utredning kan det i vissa gränsfall vara svårt för både myndigheter och annonsörer att tillämpa de gällande alkoholbestämmelserna. Även om reklambestämmelserna i alkohollagen i och för sig är medieneutrala kan det vara svårt att tillämpa dem i relation till nya former av reklam. För tillsynsmyndigheterna är det problematiskt att övervakningen sker i efterhand och gäller en kampanj åt gången. Dessutom hinner kampanjen ofta ta slut innan reklamen blir undersökt och sedan förbjuds. Näringslivet bedriver också självreglering. Trots tidsbegränsningar och andra begränsningar kan både vuxna och minderåriga bli frivilligt eller ofrivilligt exponerade för reklam.

¹ Esim. Chen & al. (2005). Alcohol Advertising: What makes it attractive to youth? *Journal of Health Communication*, 10, 553-505. Dring & Hope (2001). The Impact of Alcohol Advertising on Teenagers in Ireland. Department of Health and Children. Waiters & al. (2001). Alcohol Advertising and Youth: a focus-group analysis of what young people find appealing in alcohol advertising. *Contemporary Drug Problems*, 28, 695-718. STAP (2007) Alcohol marketing in Europe: strengthening regulation to protect young people. Utrecht: National Foundation for Alcohol Prevention. Suomen ASH ry/TNS Gallup (2009) Nuoret ja alkoholimainonta.

² Esim. Smith & Foxcroft (2007). The effect of alcohol advertising and marketing on drinking behaviour in young people: A systematic review. Alcohol Education and Research Council. Babor & al. (2003) Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public. Oxford Medical Publication, Oxford University press. Anderson & Baumberg (2006). Alcohol in Europe. A Public Health Perspective - Report to European Commission. London: Institute of Alcohol Studies. Anderson (2007). The Impact of Alcohol Advertising: ELSA project report on the evidence to strengthen regulation to protect young people. Utrecht: National Foundation for Alcohol Prevention.

I det här sammanhanget välkomnar lagutskottet det beslut som fattades i december 2008 av ministergruppen inom politikprogrammet för hälsofrämjande att effekterna av ändringarna i bestämmelserna om alkoholreklam i början av 2008 ska klarläggas.

Ett alternativ till gällande lagstiftning är att begränsa alkoholreklamen så att den enda tillåtna formen av reklam är att gå ut med information om produkten. Lagutskottet anser att detta är en lämplig strategi. Ett totalförbud mot imageskapande reklam och livsstilsreklam för alkohol kommer att stödja föräldrar, skolor, ungdomsarbete och andra som arbetar för barns välbefinnande och ge drogupplysningen mer genomslagskraft. Förbudet kommer också att skydda vuxna som har eller har haft alkoholproblem. Också social- och hälsovårdsutskottet har upprepade gånger uppmärksammat alkoholreklamen och talat för att begränsa den till enbart produktinformation (t.ex. ShUU 11/2009 rd, ShUU 15/2008 rd och ShUB 6/2008 rd). Detsamma föreslog delegationen för rusmedels- och nykterhetsärenden redan 2005. Således anser lagutskottet det nödvändigt att regeringen under vårsessionen 2010 klarlägger konsekvenserna av de begränsningar av alkoholreklam som trädde i kraft den 1 januari 2008 och bedömer behovet av ytterligare åtgärder i fråga om imageskapande reklam (*Utskottets förslag till uttalande*).

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av strafflagen

2 a kap. Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

9 §. *Ordningsbotsförseelser*. Paragrafen har ändrats genom lag 475/2008 sedan propositionen överlämnades. För att paragrafen ska bli samordnad med gällande lag måste behövliga justeringar göras i 2 a kap. 9 § i lagförslaget och i lagens ingress.

30 kap. Om näringsbrott

12 §. *Åtalsrätt*. Det nya Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården tog den 1 januari 2009 över de uppgifter som tidigare sköts av social- och hälsovårdens produkttillsynscentral (lag 669/2008). Därför föreslår utskottet att centralens namn i 1 mom. ändras till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården i enlighet med lag 669/2008.

13 §. *Straffansvar för juridiska personer*. Juridiska personers straffansvar tillämpas i nuläget på bl.a. marknadsföringsbrott. I analogi med detta föreslås bestämmelserna om juridiska personers straffansvar nu också gälla brott vid marknadsföring av alkoholdrycker. Enligt 30 kap. 1 a § i den föreslagna strafflagen ska det som brott vid marknadsföring av alkoholdrycker vara straffbart att i strid med 33 § i alkohollagen eller en bestämmelse som har utfärdats med stöd av den paragrafen göra direkt eller indirekt reklam för starka alkoholdrycker eller på annat sätt främja försäljningen av starka alkoholdrycker, till minderåriga rikta reklam, indirekt reklam eller andra säljfrämjande åtgärder för svaga alkoholdrycker eller sammankoppla sådant säljfrämjande med sådan reklam eller sådan säljfrämjande verksamhet för andra produkter eller tjänster som är riktad till minderåriga, eller skildra minderåriga vid marknadsföring av svaga alkoholdrycker. Däremot ska juridiska personers ansvar inte gälla sådan reklam för svaga alkoholdrycker som är straffbar som alkoholförseelse och inte heller marknadsföring av apparatur som lämpar sig för olaglig tillverkning av sprit.

Den föreslagna bestämmelsen innehåller inga särskilda avgränsningar av tillämpningsområdet. Straffansvaret kan alltså också gälla t.ex. utgivare och dem som utövar programverksamhet enligt lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003, nedan yttrandefrihetslagen). Strafflagen föreskriver också om flera andra brott som bygger på meddelandets innehåll och där straffansvar för juridiska personer kommer på fråga. Bland dem finns också marknadsföringsbrott såsom sedlighetssårande marknadsföring i 17 kap. 20 § och marknadsföringsbrott i 30

kap. 1 § om yrkesmässig marknadsföring av nytigheter, där det inte heller finns någon avgränsning som gäller utgivare och dem som utövar programverksamhet. Utskottet anser inte att det är lämpligt att utgivare och de som utövar programverksamhet helt utesluts från straffansvar fastän någon på redaktionen är delaktig i ett brott av den här typen.

Juridiska personers straffansvar regleras i 9 kap. i strafflagen. Där ingår flera bestämmelser som gör det möjligt att beakta skälighetsaspekter. Straffansvaret uppstår inte automatiskt. Det kan komma på fråga bara om villkoren för att tillämpa det uppfylls enligt 9 kap. 2 §. Dessutom kan man avstå från straffyrkande av olika orsaker utifrån 7 § i samma kapitel. I 9 kap. 4 § föreskrivs det på vilka grunder som domstolen kan avstå från att döma ut samfundsbot. En oskälighets anhopning av påföljder kan också undvikas när samfundsbotens storlek fastställs. Bestämmelser om detta finns i 9 kap. 6 § i strafflagen.

Propositionen om revidering av bestämmelserna om alkoholbrott (RP 13/2004 rd), som förföll när den föregående valperioden tog slut, innehöll en motsvarande bestämmelse om straffansvar för juridiska personer i fråga om brott vid marknadsföring av starka alkoholdrycker. Vid behandlingen av den propositionen ansåg grundlagsutskottet att grundlagen inte ställde några hinder för att vidga straffansvaret på det föreslagna sättet (GrUU 53/2006 rd).

Lagutskottet tillstyrker det föreliggande förslaget om straffansvar för juridiska personer i fråga om brott vid marknadsföring av alkoholdrycker på de grunder som anges i propositionen.

50 a a kap. Om alkoholbrott

1 §. Alkoholbrott. Paragrafen innehåller bestämmelser om alkoholbrott av normalgraden. Enligt 1 mom. är alkoholbrott straffbart om det är uppsåtligt. Påföljden föreslås bli böter eller fängelse i högst två år, vilket motsvarar straffnivån i dagsläget. Enligt 2 mom. är försök till brott som avses i 1 mom. 1—3 punkten straffbart.

Strafflagens 5 kap. 1 § om försök utgår från att en lindrigare straffskala tillämpas på försök,

om försök inte är jämförbart med fullbordad gärning enligt en särskild straffbestämmelse. I revideringen av den allmänna delen av strafflagen (RP 44/2002 rd) står det att det i vår straffrätt är huvudregel att försök bestraffas enligt en lindrigare skala. Det är sällsynt att försök är jämförbart med fullbordad gärning när straffet bestäms. Principen inverkar inte på området för straffbarhet, bara på straffets storlek. Enligt revideringen lägger man hos oss vikt vid objektiva faktorer, alltså den fara och de följder som gärningen medfört, i stället för vid gärningsmannens subjektiva, klandervärda sinnelag.

Straffbarheten för alkoholbrott bygger i hög grad på folkhälsorelaterade aspekter och därmed hälsorisker. Därför står det i rätt relation till den uppkomna faran att försök till gärningar bestraffas enligt en lindrigare skala. Utskottet anser det inte motiverat att det föreliggande fallet frångå principen i den allmänna delen av strafflagen. Den föreslagna bestämmelsen är alltså lämplig.

2 §. Grovt alkoholbrott. Paragrafen föreskriver om den grova formen av alkoholbrott. Den föreslagna paragrafen innehåller ingen bestämmelse om straffbarhet för försök.

Om försök är jämförbart med fullbordad gärning behöver straffbarheten inte upprepas i fråga om den grova formen av gärningen. Om försök bestraffas särskilt enligt en lindrigare skala, upprepas straffbarheten av hävd också i bestämmelsen om den grova gärningsformen. Däremot har straffbarheten för försök i de här fallen inte gällt lindriga gärningar.

Enligt 50 a kap. 1 § i förslaget är försök till alkoholbrott straffbart och ska bestraffas enligt en lindrigare skala. Enligt utredning har avsikten varit att också försök till grovt alkoholbrott ska vara straffbart. Därför föreslår utskottet att 2 § kompletteras med ett 2 mom. om straffbarhet för försök.

I ovannämnda 1 § är försök straffbart bara i fråga om de gärningar som avses i 1 mom. 1—3 punkten. Försök till innehav och transport av alkoholdrycker eller sprit enligt 4—6 är inte straffbart. Utskottet anser inte det nödvändigt att

straffbarheten för försök ska gälla innehav och transport i brott av normalgraden eller i grova brott. Försök till transport behöver inte vara straffbart därför att gärningsmannen i de här fallen gör sig skyldig till straffbart innehav. Om försök till innehav blev straffbart skulle straffbarheten gå för långt. Försök till innehav är inte straffbart enligt strafflagen när det gäller andra brott heller.

Således menar utskottet att straffbarheten för försök till grovt alkoholbrott ska ha samma räckvidd som i brott av normalgraden. Utskottet föreslår att nya 2 § 2 mom. lyder enligt följande: "*På försök tillämpas på motsvarande sätt vad som i 1 § föreskrivs om försök.*"

3 §. *Lindrigt alkoholbrott.* I förslaget står det att om ett alkoholbrott, med hänsyn till att mängden alkoholdrycker eller sprit är obetydlig eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, ska gärningsmannen för lindrigt alkoholbrott dömas till böter. För tydlighetens skull noterar utskottet att ordalydelsen kräver att någotdera villkoret är uppfyllt, alltså obetydlig mängd eller andra omständigheter vid brottet, och att brottet bedömt som helhet ska vara ringa i båda fallen. Ordalydelsen motsvarar den vedertagna skrivningen i fråga om lindriga gärningsformer. Det finns skäl att låta rättspraxis avgöra vad som är en obetydlig mängd, liksom i strafflagens övriga straffbestämmelser om gärningar i lindrig form.

5 §. *Straffansvar för juridiska personer.* Paragrafen föreskriver att på alkoholbrott och grovt alkoholbrott tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer. Straffansvaret gäller inte lindrigt alkoholbrott.

Alkoholrelaterad ekonomisk verksamhet är underkastad administrativ övervakning. Administrativa påföljder, t.ex. återkallande av ett tillstånd för viss tid, kan ha stor ekonomisk betydelse. I alla situationer är det inte effektivt att ingripa genom administrativa påföljder. Därför är det motiverat att lagstifta om hot om straffrättsliga påföljder.

Juridiska personers straffansvar regleras i 9 kap. i strafflagen. I 9 kap. 4 § 2 mom. 1 punkten står det uttryckligen att domstolen kan avstå från att döma ut samfundsbot om straffet skulle anses oskäligt med beaktande av de övriga följder som brottet förorsakat den juridiska personen. Utskottet anser att det inte behövs någon särskild bestämmelse i kapitlet om alkoholbrott utöver den här allmänna bestämmelsen. Dessutom innehåller 9 kap. flera andra bestämmelser om att göra ansvaret skäligt, så som utskottet noterade ovan i fråga om 30 kap. 13 § i strafflagen.

2. Lag om ändring av alkohollagen

50 a §. *Straffbestämmelser.* I 3 mom. föreskrivs det om straff för brott mot tystnadsplikten enligt alkohollagen. För tydlighetens skull föreslår utskottet att formuleringen justeras så att den motsvarar den vanligare skrivningen i sekretessbestämmelser, nämligen att allmänna bestämmelser nämns före särskilda bestämmelser. Utskottet föreslår följande ordalydelse: "*Till straff för brott mot tystnadsplikten enligt denna lag döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte gärningen utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.*"

50 b §. *Skyldighet att höra produkttillsynscentralen.* De uppgifter som tidigare sköts av social- och hälsovårdens produkttillsynscentral övertogs av det nya Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården den 1 januari 2009 genom lag 669/2008. Därför föreslår utskottet att centralens namn i ändras till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården i enlighet med lag 669/2008.

60 §. *Fråntagande, omhändertagande och förstörelse av alkoholdrycker och sprit.* Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen får polisen frånta en person alkoholdrycker i ett öppet eller öppnat kärl som denne enligt denna lag eller bestämmelser som har utfärdats med stöd av den annars har rätt att inneha och förstöra dem, om personen i fråga förtär dryckerna i strid med 58 §

1 mom. eller på en offentlig plats i strid med 58 § 2 mom. Enligt 2 mom. får polisen också frånta en person alkoholdrycker som denne innehar och förstöra dessa, om personen i fråga har gjort sig skyldig till en förseelse som avses i 50 a § 4 mom. 4 punkten och värdet av alkoholdryckerna är obetydligt.

Enligt 60 § 1 mom. i den gällande alkohollagen får alkoholdrycker fråntas och förstöras bevisligen under förutsättningar som bestäms genom förordning. Bevisligheten regleras i 31 § i förordningen om alkoholdrycker och sprit (1344/1994). Där står det att alkoholdrycker ska fråntas och förstöras i ett vittnes närvaro och ett dokument ska uppsättas och ges till parten. Motsvarande bestämmelser om alkoholhaltiga ämnen finns i 23 § i förordningen om alkoholpreparat och denaturering (1345/1994).

Enligt 60 § 3 mom. i det föreliggande förslaget till alkohollag ska man på fråntagande och förstöring av alkoholdrycker enligt 60 § 1 och 2 mom. i alkohollagen tillämpa tvångsmedslagens bestämmelser om protokoll över beslag och intyg om beslag till den som innehåft det föremål som beslagtas och förstörs. Utskottet anser att den här proceduren är för tung att tillämpa på de fall som avses.

I 60 § 2 mom. i lagförslaget är det enligt motiven fråga om fall där ordningsbot påförs för brott mot åldersgränserna för att inneha alkoholdrycker. I ordningsbotsförfarande kan inga förverkandepåföljder bestämmas och således får alkoholdrycker inte beslagtas därförinnan. Men det är inte alltid motiverat att påföra ordningsbot för förseelser av den här typen. Det kan ofta räcka med en anmärkning och avbruten förundersökning enligt 4 § 1 mom. i förundersökningslagen. Personer under 15 år kan heller inte påföras ordningsbot. Däremot kan det bli aktuellt att inleda barnskyddsåtgärder. I alla de här fallen är det viktigt att polisen ska få ta bort och förstöra svaga alkoholdrycker som personer under 18 år olagligt innehar och starka alkoholdrycker som personer under 21 år olagligt innehar. I nuläget har vi en varierande praxis, vilket inte är det bästa alternativet med tanke på rätts-säkerheten.

Däremot anser utskottet det lämpligt att proceduren för att ta bort och förstöra alkoholdrycker i de fall som avses i 60 § 1 och 2 mom. i alkohollagen ska gå till i enlighet med vad som föreskrivs om omhändertagande av egendom i 23 § 3 mom. i polislagen. Där står det att åtgärden ska protokollföras eller antecknas i någon annan handling. En annan handling kan vara t.ex. en blankett för ordningsbot eller straffyrkande. Anteckning i någon annan handling kan också betyda att polisen kan registrera åtgärden i sitt datasystem, om det är fråga om en anmärkning, begränsad förundersökning eller barnskyddsanmälan.

Polisen ska ha rätt att ta bort och förstöra alkoholdrycker i öppna kärl enligt 60 § 1 mom. och alkoholdrycker i obetydliga mängder enligt 60 § 2 mom. Med obetydlig mängd avses enligt motiven till propositionen en mängd som personen tänkt konsumera själv under en kväll. Om det i ett fall som avses i 2 mom. är fråga om en mängd alkoholdryck som är större än obetydlig, ska det inte vara möjligt att påföra ordningsbot, ge en anmärkning eller begränsa en förundersökning. Inte heller ska man gå till väga så som föreskrivs i 60 § 3 mom.

Paragrafens 4 mom. föreskriver att om någon har förtärt alkoholdrycker i strid med det förbud som nämns i 58 § 1 mom., har ett i allmänt bruk varande färdmedels chef, förare eller konduktör rätt att frånta honom ämnet jämte kärlet och bevisligen förstöra det. Men 58 § 1 mom. i den gällande alkohollagen innehåller inte längre något förbud mot att inta alkoholdrycker i fordon i kollektivtrafik. Däremot föreskriver 4 § i ordningslagen (612/2003) att det är förbjudet att inta berusningsmedel i fordon i kollektivtrafik.

Förbudet ströks i 58 § i alkohollagen när ordningslagen stiftades. I sitt utlåtande om ordningslagen lyfte lagutskottet fram befogenheterna för färdmedels chefer, förare och konduktörer att ta bort öppnade drycker (LaUU 22/2002 rd — RP 20/2002 rd). Men 60 § i alkohollagen ändrades inte vid det tillfället. Enligt 21 § 3 mom. i ordningslagen är det bara polisen och i vissa fall gränsbevakningsmän som har rätt att ta bort berusningsmedel i fordon i kollektivtrafik.

Lagstiftaren har dock inte avsett att omintetgöra befogenheterna för färdmedels chefer, förare och konduktörer enligt 60 § i alkohollagen.

Lagutskottet anser att färdmedels chefer, förare och konduktörer behöver få behålla sin rätt att frånta passagerare drycker. Befogenheten att utifrån förbudet i ordningslagen ta bort öppnade alkoholdrycker i kollektiva färdmedel kan lämpligast regleras i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/1977), som redan nu föreskriver vad föraren och vissa andra i trafikpersonalen får göra om det förekommer störningar. Den gällande lagen tillåter dock inte att störande personer fråntas öppnade alkoholdrycker eller att maktmedel tillgrips i det sammanhanget. Därför kommer utskottet nedan att föreslå att lagförslag 4 som gäller detta godkänns.

Således föreslår utskottet att bestämmelsen om befogenheter för färdmedels chefer, förare och konduktörer stryks i 60 § 4 mom. i lagförslag 2.

60 b §. Undersökning av föremål och husrannsakan av fordon. Med hänvisning till den allmänna motiveringen ovan föreslår lagutskottet att 1 mom. ändras så att om en person under 18 år på sannolika skäl misstänks för olagligt innehav av alkoholdryck, får polisen för att söka fram alkoholdrycken undersöka de saker som personen har med sig och också kläderna på utsidan, om det kan ske utan att den misstänkta personliga integritet kränks.

Med undersökning på utsidan avses att man känner efter med händerna på utsidan av de kläder som personen har på sig. Rätten att undersöka inbegriper inte sökning av föremål som personer under 18 år har gömda mellan kläderna och huden, för det är kroppsvisitation. Det är alltså fråga om en undersökning som inte inkräktar lika mycket på den fysiska integriteten som kroppsvisitation. Dessutom ska det stå i bestämmelsen att undersökningen får göras bara om den misstänkta personliga integritet inte kränks. Ett liknande krav på eftersökning som avser person föreskrivs i 3 kap. 50 § i utskökningsbalken (705/2007). Avgränsningen är särskilt betydelsefull i situationer där undersökningen görs på allmän plats så som grundlagsutskottet noterar. Lagutskottet betonar diskretionsprincipen med anknytning till tvångsåtgärder. Den framhålls i synnerhet om åtgärderna riktas mot en minderårig. Kravet på att den personliga integriteten inte får kränkas innebär i praktiken t.ex. att undersökningen på utsidan av kläder som personer under 18 år har på sig i mån av möjlighet måste göras utan att utomstående är närvarande.

Det är inte lämpligt att undersökningsbefogenheterna avgränsas till fall där det utifrån yttre faktorer är helt uppenbart att någon innehar alkoholdrycker. Villkoret för att tillgripa tvångsmedel har av hävd varit antingen kriteriet "skäli-gen misstänkt för" eller det högre kriteriet "på sannolika grunder misstänkt för". Kriteriet "på sannolika grunder misstänkt för" är förknippat med ett krav på något slag av konkret faktum till grund för misstanken (GrUU 53/2006 rd). Lagutskottet föreslår att den förhöjda bevisnings-tröskeln "på sannolika skäl" som regeringen föreslår som villkor för att polisen ska få undersöka föremål också ska vara villkor för att undersöka kläder. Den här bevisningströskeln omöjliggör undersökningar liknande razzior som görs utan konkret brottsmisstanke.

Undersökningar på utsidan av kläder berör framför allt personer i åldern 15—17 år. Tvångsmedelslagen hindrar enligt vedertagen tolkning inte att personer under 15 år kroppsvisiteras, även om de inte kan dömas till straff för gärningen. Visserligen finns det ingen bestämmelse om detta i lagen. I analogi med tolkningen gällande kroppsvisitering ska också kläder som personer under 15 år har på sig kunna undersökas på utsidan så som utskottet föreslår. Men när det gäller att tillgripa tvångsmedel mot barn måste man beakta proportionalitetsprincipen i 7 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen och de hithörande generella principerna för förundersökningar. Ju yngre barnet är, desto mer bindande är proportionalitetsprincipen, principen om minsta olägenhet och i synnerhet bestämmelsens krav på att den personliga integriteten inte får kränkas. I fråga om barn under 15 år bör polisen i stället för att tillgripa tvångsmedel samverka med barnskydds- och so-

cialmyndigheterna och i första hand föra hem det berusade barnet och kontakta föräldrarna. Sådan kontakt föreskrivs i de särskilda bestämmelserna om behandling av barn i lagstiftningen om tvångsmedel och förundersökning. Enligt 33 § i förundersökningslagen har vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare i princip rätt att vara närvarande vid ett förhör, om den som förhörs inte har fyllt 15 år.

Enligt grundlagsutskottets etablerade utlåtan-depraxis ska reglering som begränsar eller ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna vara accepterad, bero på ett tungt vägande samhälleligt behov och vara nödvändig för att uppnå ett acceptabelt syfte. Dessutom måste proportionalitetskraven vägas in så att intrånget i de grundläggande fri- och rättigheterna inte leder till ett för individen oskäligt resultat. I sitt utlåtande GrUU 53/2006 rd godkände grundlagsutskottet den föreslagna regleringens syfte att effektivare ingripa i fall där minderåriga olagligt innehar alkoholdrycker. Men utskottet ansåg ändå att kroppsvisitation inte är en lämplig form av undersökningsbefogenheter med tanke på proportionaliteten och regleringens syfte. De undersökningsbefogenheter som lagutskottet föreslår innebär en undersökning som inte inkräktar lika mycket på den fysiska integriteten som kroppsvisitation. Avgränsningen av undersökning av kläder som en person under 18 år har, alltså att befogenheten att undersöka bara gäller utsidan av kläderna, kravet på att den personliga integriteten inte får kränkas och bevisningströskeln "på sannolika skäl" är viktiga med tanke på proportionaliteten och ändamålet med åtgärderna. Förslaget tydliggör också på lagnivå gränserna för rätten att undersöka minderårigas kläder och gör regleringen således klarare och noggrannare avgränsad. I sitt ändringsförslag tar lagutskottet alltså hänsyn till grunderna för avgränsning enligt grundlagsutskottets utlåtande GrUU 53/2006 rd och förslaget kan därmed anses ligga i linje med grundlagsutskottets etablerade utlåtan-depraxis.

Enligt *andra meningen* i 60 b § ska man vid undersökningen av föremål och utsidan av kläderna enligt utskottets förslag i övrigt följa be-

stämmelserna om kroppsvisitation i 5 kap. i tvångsmedelslagen. Hänvisningen betyder bl.a. att ett protokoll ska upprättas över undersökningen enligt 5 kap. 7 § i tvångsmedelslagen.

Ovan har utskottet föreslagit att 60 § 3 mom. i lagförslaget ändras så att bestämmelserna om protokoll över beslag enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen inte ska tillämpas utan i stället 23 § 3 mom. i polislagen, när det gäller brott mot åldersgränserna för innehav av alkoholdrycker och polisen fråntar en alkoholdryck och förstör den enligt 60 § 2 mom. i lagförslaget. I 23 § 3 mom. i polislagen står det att åtgärden ska protokollföras eller antecknas i någon annan handling. Någon annan handling kan då vara t.ex. en blankett för ordningsbot eller straffyrkande, alternativt en anteckning i polisens datasystem.

Med tanke på rättssäkerheten både för den som blir undersökt och den som utför undersökningen är det viktigt att undersökningen blir noga protokollförd, noterar utskottet. Det ställs större formella krav på tillgripande av tvångsmedel mot personer än på enbart fråntagande av alkoholdrycker. Det finns också en gradskillnad mellan undersökning av föremål och undersökning av kläder. Anteckningen ska göra det möjligt att granska åtgärden i efterhand.

Innan polisen tar bort och förstör en alkoholdryck kan den ha behövt undersöka en minderårig persons saker och kläder enligt 60 b § 1 mom. Av samma orsaker som i fråga om fråntagande av alkoholdrycker anser utskottet att det inte är lämpligast att i de avsedda fallen upprätta ett protokoll över kroppsvisitation så som tvångsmedelslagen föreskriver. Inte heller menar utskottet att det är nödvändigt att upprätta ett protokoll över kroppsvisitation därför att undersökningar av föremål och undersökningar på utsidan av kläder enligt utskottets förslag inte är kroppsvisitation som avses i tvångsmedelslagen.

Däremot bör 23 § 3 mom. i polislagen lämpligen tillämpas som förfarande för att anteckna undersökningen. Utskottet framhåller att undersökningar av både föremål och kläder måste antecknas tillräckligt noga för att åtgärden tillförlitligt ska kunna bevisas senare. Detta har särskild betydelse just i fråga om minderåriga. De

viktigaste faktorerna är bl.a. de grunder på vilka man har ansett att kriteriet "på sannolika skäl" har uppfyllts och vad som har hänt vid undersökningen. På samma sätt ska polisen göra en anteckning om undersökningen om ingen alkohol-dryck har påträffats hos personen.

I övrigt gäller det som föreskrivs i 5 kap. i tvångsmedelslagen om kroppsvisitation.

4. Lag om ändring av 3 och 4 § i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (Nytt lagförslag)

Utskottet har ovan i anknytning till lagförslag 2 noterat att färdmedels chefer, förare och konduktörer utifrån förbudet i ordningslagen bör vara behöriga att frånta passagerare alkohol-drycker i kollektiva färdmedel. Det är naturligtast att behörigheten regleras i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/1977), som redan nu föreskriver vad föraren och vissa andra i trafikpersonalen får göra om det förekommer störningar.

Ordningslagens 4 § om förbud mot att inta berusningsmedel i fordon i kollektivtrafik är tillämplig även om den som intar berusningsmedel inte förorsakar störning. Enligt ordningslagen är det alltså förbjudet att inta berusningsmedel, inbegripet alkoholdrycker, under alla omständigheter på de platser som avses i lagen. I 3 § i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik regleras nu förarens befogenhet att avlägsna en störande passagerare ur fordonet, vid behov med handräckning av polisen. Bestämmelsen är tillämplig förutsatt att passageraren förorsakar störning. Enligt 4 § i den sistnämnda lagen har föraren rätt att tillgripa de maktmedel som är nödvändiga för att avlägsna personen.

Den gällande lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik ger däremot inte föraren rätt att frånta en störande person alkoholdrycker i öppnade kärl. För att detta ska bli möjligt måste 3 § kompletteras med en bestämmelse om det och i 4 § måste det läggas till en befogenhet att använda maktmedel för att frånta passagerare drycker.

I sin vedertagna tolkningspraxis har grundlagsutskottet i olika sammanhang granskat överföring av offentliga förvaltningsuppgifter enligt 124 § i grundlagen till andra än myndigheter. Offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtras andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter. Betydande utövning av offentlig makt har ansetts innebära en på självständig prövning baserad rätt att använda maktmedel eller att på något annat konkret sätt ingripa i en persons grundläggande fri- och rättigheter. Grundlagsutskottet har trots allt ansett detta tillåtligt, om användningen av maktmedel sker i noggrant avgränsade situationer där myndigheten har ett tillfälligt behov av utomstående hjälp i anknytning till ett konkret tjänsteuppdrag (t.ex. GrUU 55/2005 rd, GrUU 42/2005 rd, GrUU 19/2005 rd, GrUU 20/2002 rd, GrUU 48/2005 rd, GrUU 19/2005 rd, GrUU 38/2004 rd, och GrUU 20/2002 rd).

När den allmänna delen av strafflagen reviderades ville man förtydliga kraven på nödvändiga och försvarliga maktmedel. Därför kompletterades 4 § i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik genom lag 524/2003 med ett krav på att maktmedlen ska vara nödvändiga och att användningen av dem ska vara försvarlig (RP 44/2002 rd). I sitt utlåtande GrUU 31/2002 rd om propositionen lyfte grundlagsutskottet inte fram den här bestämmelsen men underströk betydelsen av att beakta nödvändighets- och proportionalitetsprincipen när det gäller att använda maktmedel och analysera situationer där maktmedel tillgripits. Av den här orsaken och för tydlighetens skull är det enligt grundlagsutskottet motiverat att föreskriva om de här kraven både i strafflagens allmänna del och i speciallagar som ger någon rätt att använda maktmedel.

Lagutskottet anser att förarens befogenhet att vid behov med maktmedel frånta passagerare

drycker i öppna kärl är en lindrigare åtgärd än att avlägsna störande passagerare ur fordonet. Den lindrigare av dessa två åtgärder, dvs. fråntagandet av öppnade drycker och de tillhörande befogenheterna att använda maktmedel, kan alltså anses vara lämplig på det sätt som grundlagsutskottet brukar förutsätta. Dessutom finns det skäl att i det här sammanhanget lagstifta om de ovannämnda begränsningarna av befogenheten att använda maktmedel, dvs. om ett krav att användningen av maktmedel ska vara nödvändig och försvarlig.

En ordningsbot enligt 16 § 1 mom. 2 punkten i ordningslagen kan påföras en passagerare genast utan att ett förbud att inta drycken har utfärdats. Polisen får frånta den som intar alkohol i ett kollektivt färdmedel en dryck i öppnat kärl utan att personen först nonchalerat en uppmaning från polisen. Med hänsyn till proportionalitetsprincipen för användning av maktmedel anser lagutskottet ändå att tröskeln för förarens befogenheter och användning av maktmedel lämpligen bör bli högre än för poliser som är utbildade att använda maktmedel. Därför föreslår utskottet att passageraren ska ges tillfälle att frivilligt lämna den öppnade drycken ifrån sig eller ta den med sig och stiga av fordonet innan föraren får tillgripa maktmedel.

Enligt 1 § i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik tillämpas lagen på persontrafik på järnvägarna och på spårvägs-, metro-, och busstrafik. Bestämmelserna om förare är också tillämpliga på konduktörer, kontrollörer, inkasserare eller andra i trafikpersonalen som ska se till att ordning upprätthålls i färdmedel och som bär uniform eller uniformsmössa eller annat motsvarande tydligt kännetecken som anger hans eller hennes ställning. Lagen omfattar alltså färdmedels chefer, förare och konduktörer som nämns i 60 § 2 mom. i den gällande alkohollagen och gäller till vissa delar fler personalka-

tegorier. För tydlighetens skull och med hänsyn till att fråntagande av drycker måste betraktas som en lindrigare åtgärd än det som redan står i lagen om att avlägsna personer ur färdmedel, anser lagutskottet att de personalkategorier som ska ha rätt att ta bort drycker inte bör bli mer avgränsade än vad lagen i nuläget föreskriver om dem som har rätt att avlägsna personer ur färdmedel.

För klarhetens skull noterar utskottet att man inom luftfarten och sjöfarten följer speciallagstiftning och branschspecifika internationella avtal. En generell bestämmelse om ordning och tvångsmedel inom luftfarten finns i 65 § i luftfartslagen. En motsvarande bestämmelse om sjöfart ingår i 74 § i sjölagen.

Förbudet i 4 § i ordningslagen gäller berusningsmedel och inte enbart alkoholdrycker. Därför är det lämpligt att behörighetsbestämmelsen om fråntagande i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik formuleras så att den fullständigt motsvarar förbudet i ordningslagen, alltså berusningsmedel. Den bestämmelse som lagutskottet föreslår täcker alltså in både alkoholdrycker och sprit plus t.ex. lim i öppet kärl.

Förslag till beslut

Lagutskottet föreslår

att lagförslag 3 godkänns utan ändringar,

att lagförslag 1 och 2 godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att ett nytt lagförslag 4 godkänns (Utskottets nya lagförslag) och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

*Utskottets ändringsförslag***1.****Lag****om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 43 kap. 7 §,

ändras 2 a kap. 9 § 1 och 7 mom., 10 kap. 3 § 1 mom., 30 kap. 12 § 1 mom. och 13 § samt 46 kap. 7 § 2 mom.,

sådana de lyder, 2 a kap. 9 § 1 och 7 mom. i lag 475/2008, 10 kap. 3 § 1 mom. i lag 61/2003, 30 kap. 12 § 1 mom. i lag 769/1990 och 13 § i lag 465/2005 och 46 kap. 7 § 2 mom. i lag 951/1999, samt

fogas till 2 a kap. 9 §, sådan den lyder i nämnda lag 475/2008, ett nytt 7 mom., *varvid det ändrade 7 mom. blir 8 mom.*, till 30 kap. en ny 1 a §, till 46 kap. 6 §, sådan den lyder i lag 951/1999, ett nytt 2 mom., samt till lagen ett nytt 50 a kap. som följer:

2 a kap.

Om böter, förvandlingsstraff och ordningsbot

9 §

Ordningsbotsförseelser

Ordningsbot kan i enlighet med 2—8 mom. bestämmas som påföljd för en förseelse som hör under allmänt åtal, när det strängaste föreskrivna straffet är böter eller fängelse i högst sex månader.

— — — — —
(7 mom. som 6 mom. i RP)

Närmare bestämmelser om de förseelser som nämns i 2—7 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 kap.

Om förverkandepåföljder

3 §
(Som i RP)

30 kap.

Om näringsbrott

1 a §
(Som i RP)

12 §

Åtalsrätt

Allmänna åklagaren ska innan åtal väcks för ett marknadsföringsbrott bereda konsumentombudsmannen tillfälle att ge utlåtande i saken och innan åtal väcks för ett brott vid marknadsföring av alkoholdrycker bereda *Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården* tillfälle att ge utlåtande i saken. När domstolen behandlar ärenden som gäller marknadsföringsbrott eller konkurrensbrott ska den ge konsumentombudsmannen tillfälle att bli hörd, och när domstolen behandlar ett brott vid marknadsföring av alkoholdrycker ska den ge *Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården* tillfälle att bli hört.

— — — — —
13 §
(Som i RP)

46 kap.	2 §
Om regleringsbrott och smuggling	<i>Grovt alkoholbrott</i>
6 och 7 § (Som i RP)	(1 mom. som 2 § i RP) <i>På försök tillämpas på motsvarande sätt vad som i 1 § föreskrivs om försök. (Nytt 2 mom.)</i>
50 a kap.	3—5 § (Som i RP)
Om alkoholbrott	Ikraftträdelsebestämmelsen (Som i RP)
1 § (Som i RP)	

2.

Lag om ändring av alkohollagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i alkohollagen av den 8 december 1994 (1143/1994) 34 § 1 mom., rubriken för 8 kap., 57 §, 58 § 3 mom. och 60 §,
 av dem 58 § 3 mom. sådant det lyder i lag 616/2003 och 60 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 306/1997, samt
fogas till lagen nya 50 a, 50 b och 60 a—60 c § som följer:

34 § (Som i RP)	(4—7 mom. som i RP)
8 kap.	50 b §
Styrning, tillsyn och påföljder	<i>Skyldighet att höra tillstånds- och tillsynsverket</i>
50 a § <i>Straffbestämmelser</i>	Allmänna åklagaren ska innan åtal väcks för en alkoholförseelse enligt 50 a § 4 mom. 9 punkten bereda <i>Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården</i> tillfälle att ge utlåtande, och domstolen ska vid behandlingen av ett sådant ärende ge <i>tillstånds- och tillsynsverket</i> tillfälle att bli <i>hört</i> .
(1 och 2 mom. som i RP) Till straff för brott mot tystnadsplikten enligt denna lag döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte gärningen utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.	57 och 58 § (Som i RP)

60 §

Fråntagande, omhändertagande och förstöring av alkoholdrycker och sprit

(1 och 2 mom. som i RP)

Bestämmelserna i 23 § 3 mom. i polislagen om omhändertagande av egendom ska tillämpas på fråntagande och förstöring av alkoholdrycker som sker enligt i 1–2 mom.

Om någon har förtärt alkoholdrycker i strid med det förbud som nämns i 58 § 1 mom., har ägaren till en lokal, rörelse eller något annat ställe som avses i paragrafen eller den som är anställd hos ägaren eller också arrangören eller en ordningsvakt (*utesl.*) rätt att frånta honom ämnet jämte kärlet och bevisligen förstöra det.

(5 och 6 mom. som i RP)

60 a §
(Som i RP)

60 b §

Undersökning av föremål och husrannsakan av fordon

Om en person som inte har fyllt arton år på sannolika skäl misstänks för en förseelse som avses i 50 a § 4 mom. 4 punkten, får polisen för att söka en alkoholdryck som personen olagligt innehar undersöka de föremål som personen i fråga för med sig och utsidan av personens kläder, om detta är möjligt utan att inkräkta på den misstänkta personliga integritet på ett kränkande sätt. På protokollföring av undersökningen tillämpas vad som föreskrivs i 23 § 3 mom. i polislagen. Vid undersökningen ska i övrigt bestämmelserna om kroppsvisitation i 5 kap. i tvångsmedelslagen följas.

(2 mom. som i RP)

60 c §
(Som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelsen
(Som i RP)

Utskottets nya lagförslag

4.

Lag

om ändring av 3 och 4 § i lagen om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 17 juni 1977 om upprätthållande av ordning i kollektivtrafik (472/1977) 3 § 2 mom. och 4 § 1 mom., av dem 4 § 1 mom. sådant det lyder i lag 524/2003, som följer:

3 §

Förare äger rätt att ur trafikmedlet avlägsna passagerare, som orsakar störning och som trots förbud från förarens sida fortsatt med att orsaka

störning. Kan passageraren icke genast avlägsnas, har föraren rätt att vid behov gripa passageraren tills det är möjligt att avlägsna honom. Passagerare är berättigad att på förarens begäran ge nödigt bistånd för att avlägsna eller gripa pas-

sagerare som orsakar störning. Föraren har också rätt att ta ett i 4 § i ordningslagen avsett berusningsmedel i öppnat eller öppet kärl ifrån en passagerare som intar det och som orsakar störning och trots förbud fortsätter att inta berusningsmedlet i trafikmedlet. Det fråntagna berusningsmedlet ska förstöras bevisligen.

4 §

Om en passagerare ska avlägsnas ur ett trafikmedel eller gripas och genom att göra motstånd försöker undgå detta, eller om någon som intar berusningsmedel i trafikmedlet trots för-

bud fortsätter att inta berusningsmedlet i öppnat eller öppet kärl, har föraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att avlägsna eller gripa passageraren eller frånta honom eller henne berusningsmedlet i öppnat eller öppet kärl och som kan anses försvarliga med beaktande av passagerarens uppträdande och övriga omständigheter. Samma rätt har de passagerare som bistår föraren.

Denna lag träder i kraft den

Utskottets förslag till uttalande

1. Riksdagen förutsätter att regeringen före utgången av vårsessionen 2010 klarlägger konsekvenserna av de be-

gränsningar av alkoholreklam som trädde i kraft den 1 januari 2008 och bedömer behovet av ytterligare åtgärder i fråga om imageskapande reklam.

Helsingfors den 9 juni 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Heidi Hautala /gröna
vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Paavo Arhinmäki /vänst
Timo Heinonen /saml
Oiva Kaltiokumpu /cent
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /saml
Krista Kiuru /sd

Jari Larikka /saml
Sanna Lauslahti /saml
Outi Mäkelä /saml
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Markku Pakkanen /cent
Pirkko Ruohonen-Lerner /saf
Tero Rönni /sd
Mirja Vehkaperä /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.

RESERVATION

Motivering

En stor del av barnen och de unga exponeras ständigt för alkoholreklam. Enligt sakkunniga som lagutskottet hört visar undersökningar att barn och unga är mottagliga för alkoholreklam, minns innehållet i reklamen och tycker att det är underhållande. Liknande resultat har också kommit in från finländska webbenkäter om reklamens påverkan på barn och unga.

Tv-reklam för alkoholdrycker är tillåten först efter klockan 21, vilket har lett till att reklamen är koncentrerad till filmer och serier som sänds mot slutet av kvällen. Men skolhälsoundersökningar har visat att bara några procent av dem som fyllt 14 år går och lägger sig vid niotiden på kvällen, så det är ingen stor nytta med att begränsa reklamen till senkvällen.

Enligt en färsk undersökning gjord av TNS Gallup märker de unga bäst den reklam som gäller de alkoholdrycker de använder mest (öl, cider, gin long drink). Reklamen för de här produkterna är till stor del livsstilsreklam som signalerar att alkohol hör till ett bra liv. Reklamen visar ofta unga vuxna, som finns i de minderårigas viktigaste referensgrupp och på så sätt tjänar som exempel på alkoholvanor.

Alkoholreklamen konkurrerar med den upplysning som föräldrar, lärare och frivilligorgani-

sationer försöker tillhandahålla de unga. Reklamen skapar en positiv image och lockar minderåriga att dricka. Tidigt förvärvade konsumtionsvanor består ofta i vuxen ålder.

Därför bör alkoholreklamen begränsas till enbart produktinformation och förbjudas helt och hållet i tv och på bio. Det är motiverat med särskild försiktighet i alkoholreklamen, eftersom alkoholkonsumtion är förknippad med stora folkhälsorisker.

En begränsning av alkoholreklam till enbart produktinformation svarar mot riksdagens vilja när den beslutade tillåta reklamen 1994. I praktiken betyder det att alkoholreklamen ger vuxna konsumenter all information de behöver för att välja dryck, men att alla sådana element i reklamen är utgallrade som barn och unga är mottagliga för, som skapar en alkoholpositiv image och som lockar till en livsstil som inbegriper alkoholkonsumtion.

Förslag

Således föreslår jag

att lagförslag 1, 3 och 4 godkänns enligt betänkandet och

att lagförslag 2 godkänns med ändringar som följer:

Reservationens ändringsförslag**2.****Lag****om ändring av alkohollagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i alkohollagen av den 8 december 1994 (1143/1994) 33 § 2 mom., 34 § 1 mom., rubriken för 8 kap., 57 §, 58 § 3 mom. och 60 §,

av dem 33 § 2 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 588/2007, 58 § 3 mom. sådant det lyder i lag 616/2003 och 60 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 306/1997, samt

fogas till lagen nya 50 a, 50 b och 60 a—60 c § som följer:

5 kap.
Reklam och prissättning
 33 §
Reglering av reklamen

Reklam och indirekt reklam för svaga alkoholdrycker och annan verksamhet för främjande av försäljningen av sådana alkoholdrycker är förbjuden. Det är dock tillåtet att presentera följande produktinformation på andra ställen än i samband med televisionsverksamhet enligt lagen om televisions- och radioverksamhet (744/1998) eller i samband med offentlig visning i biografer av bildprogram enligt lagen om granskning av bildprogram (775/2000):

1) produktens namn och pris och bild av förpackningen,

- 2) alkoholhalten i produkten,
 3) produktens ursprung och jordmånen vid odlingen,
 4) produktens kvalitetsklass och tilldelade priser,
 5) råvarorna i produkten och tillverkningsmetoderna,
 6) var produkten säljs och hur den enligt rekommendationer ska användas,
 7) produktens egenskaper såsom färg, smak och doft.

34, 50 a, 50 b, 57, 58, 60, 60 a—60 c §
 (Som i LaUB)

Ikraftträdandebestämmelsen
 (Som i LaUB)

Helsingfors den 9 juni 2009

Pirkko Ruohonen-Lerner /saf